

Pr. Prof. Dr. Sorin Rada



**TEOLOGIA TAINELOR DE INIȚIERE ÎN
GÂNDIREA SFINȚILOR PĂRINȚI ȘI
EXPRESIA ACESTEIA ÎN OPERA
PĂRINTELUI DUMITRU STĂNILOAE**

**Editura: Didahia Severin
2024**

PR. PROF. DR. SORIN RADA

TEOLOGIA TAINELOR DE INIȚIERE ÎN GÂNDIREA SFINȚILOR PĂRINȚI ȘI EXPRESIA ACESTEIA ÎN OPERA PĂRINTELUI DUMITRU STĂNILOAE

Această lucrare apare cu binecuvântarea Preasfințitului Părinte NICODIM
-Episcopul Severinului și Strehaiei-

Editura Didahia Severin
2024

Argumentarea temei

Teologia și gândirea părintelui Dumitru Stăniloae constituie o complexă moștenire care influențează major, cu multiplele implicații, întregul mapamond creștin. Pentru a cuprinde și studia toate elementele și temele lucrării sale testament este nevoie de o constantă revalorizare a acesteia de către fiecare generație teologică. Realizarea unui astfel de demers necesită o bună cuprindere a dimensiunii teologice și o analiză atentă a profilului academic pe care marele teolog român le-a dezvoltat de-a lungul operei sale în raport cu sursele dogmatice și patristice ale Revelației creștine la care a apelat.

Ca unul dintre cei mai deosebiți fii ai Bisericii Ortodoxe Române, părintele Dumitru Stăniloae a fost și a rămas prin excelență Profesorul care a inițiat mișcare de revenire a teologiei ortodoxe românești la tradiția și învățătura bizantină a Părinților bisericești și la revalorificarea spirituală a isihasmului și a palamismului filocalic în întreg arealul românesc. Cugetarea sa doctrinară a despărțit teologia ortodoxă de vechea orientare scolastică a teologiei românești și a aplicat întreaga trăire duhovnicească patristică în structura și viața Bisericii contemporane. Aceste fapte le-a realizat prin propriul exemplu și prin cugetarea teologică ce alcătuiește vasta sa operă religioasă. Recunoscut ca Teologul deplin al iubirii dumnezeiești, Părintele Stăniloae este în sine o personalitate care radiază Viața și Iubirea intra-Trinitare în care este chemat în mod liber fiecare om să ființeze. De aceea, pentru părintele Dumitru Stăniloae Sfintele Taine constituie modalitatea concretă prin intermediul căreia omul participă la lucrarea de mântuire a Bisericii și la extinderea acesteia în credincioși.

Tainele Bisericii sunt lucrările duhovnicești care întipăresc în ființa umană Chipul Tatălui ca Logos întrupat prin lucrarea Duhului Sfânt care comunică astfel ipostasului uman spre zidirea sa mântuitoare energia necreată a lui Dumnezeu. Astfel, perpetuarea procesului epectazic realizează îndumnezeirea făpturii create și așază peste lume lucrarea Duhului Sfânt în aceeași măsură în care Duhul lui Hristos odihnește în Biserică, iar omul se preface în Biserică a Dumnezeirii. Ca atare, prin iubirea divină harul Tainelor strălucește progresiv în viața omului și face din creștini mădulare iradiate prin care Dumnezeu transpare în lume ca lumină a cunoașterii Sfintei Treimi. Slujirea liturgică ca slujbă a Sfintelor Taine, în care prezența

ipostatică a Domnului Hristos se articulează în chip văzut și distinct ipostasului uman, se manifestă ca mișcare spre comuniunea văzută a lui Dumnezeu prin semeni.

În acest context, pe parcursul acestei lucrări urmărim să punem în lumină relația dintre teologia părintelui Dumitru Stăniloae și teologia patristică a Sfinților Părinți răsăriteni pentru a evidenția curățenia și rolul învățaturii de credință, precum și importanța duhovnicească a Tainelor creștine de inițiere, în procesul de mântuire și îndumnezeire pe care Biserica îl desfășoară în lume. Fiind edificată pe gândirea Sfinților Părinți, opera Părintelui Stăniloae o revalorifică pentru contextul teologic contemporan creștin interconfesional, în opinia noastră, rămâne o temă de cercetare obiectivă, care, așa cum arătam la început, este necesar să fie mereu actualizată, deoarece revalorizarea componentelor și elementelor teologiei patristice constituie baza spiritualității creștine autentice.

Scopul lucrării

Relația strânsă care este prezentă în Biserică între Tainele creștine de inițiere și toate celelalte Taine bisericești nu mai comportă o evidență, o recunoaștere și o înțelegere corectă din partea credinciosului contemporan în spațiul liturgic ortodox românesc. Spre exemplu, observăm că Tainele Botezului și Mirungerii se finalizează cu împărtășirea nofiților, iar hirotoniile sunt săvârșite în cadrul oficierei Sfintei Liturghii.

În condițiile în care Taina Botezului reprezintă încorporarea făpturii umane în Trupul lui Hristos, iar Mirungerea o întărire a acestei lucrări de încorporare, Euharistia înfăptuiește comuniunea făpturii încorporate în lucrarea mântuitoare a Domnului Iisus Hristos, care face din cei botezați și miruiți membrii și mădulare reale ale Trupului dumnezeiesc. Prin urmare, prezența lui Hristos ca materie reală a Sfintei Euharistii, unit real cu Duhul dumnezeiesc, constituie fundamentul Bisericii în care se adună unitar și comunional, după modelul Sfintei Treimi, întreaga creație. Euharistia este Taina care extinde Botezul și Mirungerea. Potrivit părintelui Stăniloae, în lume, și face ca centrul Tainelor de inițiere să fie Cina cea de Taină, potrivit Sfântului Apostol Pavel care spune: „o pâine, un trup suntem cei mulți, căci toți ne împărtășim dintr-o pâine” (I Corinteni 10, 17).

În teologia părintelui Dumitru Stăniloae fiecare Taină a Bisericii relevă faptul că lucrarea lui Hristos constă în dăruirea Persoanei Sale dumnezeiești ca Euharistie în chipul Trupului și Sângelui transfigurate deplin real de Duhul Său în același fel în care libertatea umană acceptă să fie înduhovnicită liber și nevăzut de dragostea pe care Dumnezeu treimic o revarsă în creație. Prin urmare, Sfânta Împărtășanie prefigurează lucrările pe care Botezul și

Mirungerea le revarsă asupra făptuii create și le manifestă ca unitate pe care o răsfrânge integral asupra lumii ca și chip al Împărăției veșnice a lui Dumnezeu. Cu toate acestea, pregustarea ei încă din această viață este relevantă nu de comunitatea semenilor care o exprimă ca trăire comunitară, ci de comuniunea personală a acestei comunități umane cu Dumnezeu prin intermediul Bisericii în care se manifestă prezența și bucuria Adevăratului Dumnezeu.

Baza cercetării

Ne propunem, prin urmare, să dezvoltăm și să păstrăm prezenta cercetarea în spațiul dogmatic al învățaturii de credință ortodoxă, întemeiată pe sursele și izvoarelor patristice ale Bisericii, precum și pe studiile și lucrări de teologie specifice.

De aceea, în dezvoltarea ei, tema este construită în baze unor documente din domeniile teologiei sistematice selectate printr-o lectură arivistă asupra documentației referitoare la Tainele creștine de inițiere spre a reînprospăta direcțiile studiilor actuale precum și pentru a revaloriza învățătura de credință. De asemenea, am utilizat elemente teologice ale mai multor teologi ortodocși, mai ales în ceea ce privește gândirea teologică patristică, pentru a aduce un aer proaspăt teologiei ortodoxe actuale din perspectiva trăirii creștine autentice a Bisericii. Totodată, elementele indispensabile gândirii teologice din istoria și cultura creștină ortodoxă au contribuit substanțial la precizarea modului în care teologia părintelui Dumitru Stăniloae a fost marcată și a contribuit la dezvoltarea teologiei legată de Tainele creștine de inițiere. Nu în ultimul rând, în acest context, elemente teologice ortodoxe de astăzi au contribuit la realizarea temei abordate delimitând și precizând tema în contextul teologic actual.

Metoda de lucru

Edificăm prezenta lucrare apelând la metode de cercetare specifice actului academic ortodox, precum: teologică, istorică, descriptivă și comparativă, pentru că sunt cele care ne ajută, în opinia noastră, cel mai bine să punem în lumină tema abordată.

O caracteristică generală a acestor metode constă în capacitatea acestora de a preciza orizonturile pe care dorim să le atingem spre a evidenția prin intermediul lor, distinct, fără a limita diversitatea, pluralitatea, unicitatea, acțiunea, acceptarea, deschiderea, sinceritatea, complexitatea, contextualizarea, valorilor și principiilor pe care le-a folosit literatura patristică și, de asemenea, teologia părintelui Dumitru Stăniloae în contextul teologic al îndumnezeirii prin Întruparea Domnului Hristos ca temei al Tainelor creștine de inițiere.

Pentru edificarea lucrării de față ne-am propus să punem în evidență relaționarea dintre gândirea teologică a Părintelui Stăniloae și opera Părinților și Scriitorilor Bisericii Răsăritene spre a sublinia dinamica sacramentală a spațiului ecleziologic. Cantitativ informațiile științifice abundă prin diversitate, ceea ce a necesitat prezența unui susținut discernământ în realizarea prezentei lucrări, fiindcă sursele și textele prezentate comportă o bogăție deosebită.

Astfel, în realizarea acestui studiu, am folosit metoda analitică cu ajutorul căreia am evidențiat gândirea Sfinților Părinți și a teologului român referitoare la Sfintele Taine ale inițierii creștine. Prin intermediul ei m-am folosit de diferite mijloace descriptive și analitice spre a preciza lucrarea acestor Taine bisericești și ceea ce a adăugat teologul român acestora în opera sa.

Folosindu-mă de metoda teologică, care certifică diversitatea de mărturisire a credinței și învățăturilor teologice de-a lungul timpului în contextul paradigmatelor istorice sociale și culturale, am urmărit să precizez modul în care au contribuit Tainele inițierii creștine în dezvoltare, zidirea și extinderea Bisericii lui Hristos în creație, în sensul colaborării de către făptura creată cu lucrarea hristologică, conform teologiei părintelui Dumitru Stăniloae.

Cu ajutorul metodei istorice am localizat și precizat modul în care au lucrat din punct de vedere teologic, în formularea dogmei bisericești, Tainele de inițiere și cum, în același timp, au contribuit la transfigurarea Bisericii Ortodoxe în scopul precizării acelor elemente la care a apelat părintele Dumitru Stăniloae în constructul său dogmatic.

Metoda comparativă m-a ajutat să definesc distincțiile prin care atât Părinții Bisericii cât și teologul român și-au exprimat învățătura de credință în contextul dreptei credinței, și mai ales modul în care aceste opinii teologice și-au aflat unitatea de exprimare, ceea ce m-a ajutat în zămisirea lucrării de față.

Nu în ultimul rând, în realizarea acestui studiu am apelat la metoda duhovnicească în care am găsit dintotdeauna puterile necesare spre a mărturisi adevărurile Ortodoxiei, ale trăirilor și experiențelor religioase caracteristice tradiției răsăritene și spațiului ei liturgic creștin pe care părintele Dumitru Stăniloae a pus accentul de-a lungul întregii sale vieți.

Cadrul general al lucrării

Lucrarea **TEOLOGIA TAINELOR DE INIȚIERE ÎN GÂNDIREA SFINȚILOR PĂRINȚI ȘI EXPRESIA ACESTEIA ÎN OPERA PĂRINTELUI DUMITRU STĂNILOAE** se împarte în trei capitole principale alcătuite din mai multe subcapitole fiecare pentru a facilita expunerea ideilor prin care am construit mesajul cuprins în titlu, și se încheie cu concluzii generale. Pentru

o mai bună precizare a spațiului teologic de care ne ocupăm aici, am realizat o Introducere pentru a facilita abordarea temei și am adăugat fiecărui capitol propriile sale concluzii în care am sintetizat ideile principale spre a da cursivitate lucrării. De asemenea, structural vorbind, lucrarea începe cu un cuprins și se încheie cu Bibliografia în care am prezentat surselor accesate pe care le-am împărțit în izvoare scripturistice și patristice, studii, documente și surse electronice.

În primul capitol, SPAȚIUL TEOLOGIC ORTODOX ȘI TAINILE CREȘTINE DE INIȚIERE, am realizat prezentarea teologiei legate de Tainele creștine de inițiere în învățătura de credință ortodoxă, creând un cadru general necesar, în opinia noastră, desfășurării și aprofundării ulterioare a temei. În acest sens am expus istoric și dogmatic modul în care au apărut și s-au dezvoltat tainele de integrare a omului în lucrarea de mântuire a lui Hristos insistând pe caracterul lor eclesiologic și specificând pe de o parte cadrul gândirii teologice a părintelui Dumitru Stăniloae care insistă să precizeze atât dinamismul lucrării acestora în lume prin Biserică, cât și rolul lor comunional și de cunoaștere a lui Dumnezeu și, pe de altă parte, am prezentat, pentru a înțelege legătura teologică a gândirii teologului român cu Părinții bisericești, teologia acestora referitoare la Tainele creștine de inițiere, în special pe aceia la care a făcut trimitere părintele Stăniloae, precum Dionisie Areopagitul, Origen, Sfântul Vasile cel Mare, Grigorie de Nazianz, Grigorie de Nyssa, Origen, Sfântul Maxim Mărturisitorul, Sfântul Ioan Damaschin, Sfântul Simeon Noul Teolog și Sfântul Nicolae Cabasila. Concluziile sintetizează rolul simbolic al Tainelor creștine de inițiere, locul și rolul Euharistiei în viața Bisericii, a Botezului și a Mirungerea.

Capitolul al doilea, TAINILE INIȚIERII CREȘTINE ÎN TEOLOGIA ORTODOXĂ, l-am dedicat prezentării amănunțite a învățăturii ortodoxe despre Botez, Mirungere și Euharistie, prezentând astfel în general rolul acestora în teologia ortodoxă. Prin realizarea acestui studiu am urmărit să punem în lumină puntea dintre dogma bisericească și gândirea patristică pentru a evidenția în cel de-al treilea capitol rolul operei părintelui Dumitru Stăniloae în teologia ortodoxă, cu precădere referitor la Tainele de inițiere.

În acest sens, am arătat rolul de comunicare, cunoaștere și comuniune al acestor taine în lucrarea mântuitoare a Bisericii pentru neamul omenesc, dimensiunea lor unitară și lucrarea cosmică pe care o realizează în Hristos prin harul Duhului Sfânt începând cu modul în care au fost prevestite aceste Taine în contextul scripturist și continuând cu necesitatea și modul în care înfăptuiesc și extind lucrarea mântuitoare a Domnului Hristos.

EXPRESIA INIȚIERII CREȘTINE ÎN LUMINA OPEREI TEOLOGICE A PĂRINTELUI DUMITRU STĂNILOAE este capitolul care sintetizează și reflectă titlul

lucrării, deoarece se ocupă de modul în care părintele Dumitru Stăniloae exprimă teologia Tainelor de inițiere în contextul teologiei patristice.

Pentru realizarea acestui demers am început prin prezentarea personalității și operei marelui teolog român spre a înțelege contextul în care a gândit și a scris acesta despre Botez, Mirungere și Euharistie. De aceea, am prezentat viziunea sa despre creație accentuând astfel caracterul ziditor al tainelor de inițiere, primordialitatea prezenței lui Hristos în acestea, dimensiunea lor novatoare, orizonturile eclesiologice pe care le conțin, puterea restauratoare și îndumezitoare cu care lucrează în om și forța unificatoare pe care o introduce în creație în vederea mântuirii, toate acestea, așa cum le descoperim, cu măiestrie și profundă înțelepciune prezentate în opera teologică a Părintelui Dumitru Stăniloae.

CONCLUZII GENERALE prezintă punțile dintre gândirea patristică referitoare la Tainele creștine de inițiere și teologia marelui teolog român, prezentând în sinteză întreaga lucrare și modul în care a fost gândită aceasta.

În acest fel, în acest studiu am pus în lumină teologia părintelui Dumitru Stăniloae și modul în care inițierea, ca integrare în viața creștină, rezidă în exprimarea integrală ca viață a sacramentalității creștine cât și temeiul teologiei înțeleasă ca bornă de hotar de la care începe să se reveleze propriei creștii Creatorul.

În teologia teologului român aceste borne sunt repetitive și constante, deoarece granițele devenirii în Hristos înseamnă tocmai trecerea dincolo de limitele lor și însemnarea noilor spații dobândite cu alte borne care se cer depășite. În acest orizont Tainele de inițiere reprezintă doar un orizont care se cere depășit precum și o bornă de la care începe un alt orizont.

În acest context, realizarea unei cercetări a spiritualității sacrificiale folosind cheia profunde gândirii a părintelui Dumitru Stăniloae conține, în opinia noastră, principalele elemente care caracterizează dintr-o perspectivă spirituală jertfirea, tema constitutivă teologiei marelui teolog român.

De aceea, îndrăznim să afirmăm că lucrarea de față își propune, așa cum am arătat deja în scopul pentru care am alcătuit-o, să readucă învățătura despre Tainele creștine de inițiere într-un context contemporan care să stimuleze gândirea creștinului modern din perspectiva teologiei create de principalul pol spiritual al teologiei ortodoxe românești a părintelui Dumitru Stăniloae.

Deși este poate prea mult spus, în acest context, propunem o înnoire a teologiei de azi referitoare la Sfintele Taine ale inițierii și integrării făpturii umane în spațiul eclesiologic al Trupului divin al lui Hristos prin prisma publicațiilor și operei părintelui Dumitru Stăniloae, într-un mod critic, inteligibil și creator de a reanaliza în contextul paradigmelor teologiei neo-